

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

მეორე სეჰცია

პინკოვა და პინკი ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ  
CASE OF PINCOVÁ AND PINC v. THE CZECH REPUBLIC

(განაცხადი №36548/97)

საბოლოო ვერსია  
05/02/2003

განჩინება

სტრასბურგი  
2002 წლის 5 ნოემბერი

## საქმეზე პინკოვა და პინკი ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პალატამ (მეორე სექცია) შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ჟ.-პ. კოსტა, *პრეზიდენტი*,

ბ-ნი ა.ბ. ბაკა,

ბ-ნი გაუკურ იორუნდსონი,

ბ-ნი კ. იუნგვეირტი,

ბ-ნი ვ. ბუტკევიჩი,

ქ-ნი ვ. ტომასენი,

ბ-ნი მ. უგრეხელიძე, *მოსამართლეები*,

და ქ-ნი ს. დოლე, *სექციის რეგისტრატორი*,

იმჯგელა რა განმარტებით 2002 წლის 8 ოქტომბერს,  
ამავე დღეს მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება:

### პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს ჩეხი ეროვნების ორი პირის, ქ-ნი ბლაჟენა პინკოვასა და მისი შვილის ბ-ნი ჯირი პინკის (შემდგომში „განმცხადებლები“) მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპულ კომისიაში (შემდგომში „კომისია“) ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის ადრემოქმედი 25-ე მუხლის თანახმად 1997 წლის 7 მაისს შეტანილი განაცხადიდან (№ 36548/97).

2. განმცხადებლებს, რომლებმაც სამართლებრივი დახმარება მიიღეს, წარმოადგენდა ქ-ნი ჯ. ვესელა ჩეხეთის ადვოკატურიდან, ჩეხეთის მთავრობას (შემდგომში „მთავრობა“) კი მისი წარმომადგენელი, ბ-ნი ვ. შორმი.

3. განაცხადის მიზანს წარმოადგენდა იმის დადგენა, ირკვეოდა თუ არა საქმის ფაქტებიდან, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ დაარღვია პირველი ოქმის პირველი მუხლით ნაკისრი ვალდებულება. 1998 წლის 1 ივლისს კომისიამ (მეორე სექცია) გადაწყვიტა, ეცნობებინა ამის შესახებ მთავრობისათვის, რომელსაც ეთხოვა წერილობითი კომენტარების წარმოდგენა დასაშვებობისა და არსებითი განხილვისათვის.

4. განაცხადი სასამართლოს გადაეცა 1998 წლის 1 ნოემბერს, როცა ძალაში შევიდა კონვენციის მე-11 დამატებითი ოქმი (მე-11 დამატებითი ოქმის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტი).

5. იგი დაეწერა სასამართლოს მესამე სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). ამ სექციაში 26-ე მუხლის 1-ლი

პუნქტის შესაბამისად დაკომპლექტდა პალატა, რომელსაც საქმე უნდა განეხილა (კონვენციის 27-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

6. 2000 წლის 6 ივნისის გადაწყვეტილებით პალატამ განაცხადი ნაწილობრივ დაშვებულად გამოაცხადა.

7. განმცხადებლებმა და მთავრობამ წარმოადგინეს წერილობითი კომენტარები არსებით განხილვაზე (59-ე წესის 1-ლი პუნქტი). მხარეებთან მოთათბირების შემდეგ პალატამ გადაწყვიტა, რომ საჭირო არ იყო მოსმენა არსებითად განხილვისას (59-ე წესის მე-3 პუნქტი). მხარეებმა ერთმანეთის წერილობით კომენტარებს წერილობითვე უპასუხეს.

8. 2001 წლის 1 ნოემბერს სასამართლომ შეცვალა თავისი სექციების შემადგენლობა (25-ე წესის 1-ლი პუნქტი). ეს საქმე დაეწერა ახლად შედგენილ მეორე სექციას (52-ე წესის 1-ლი პუნქტი).

## შაქტები

### 1. საქმის გარემოებები

9. 1967 წლის 29 დეკემბერს პირველმა განმცხადებელმა და მისმა მეუღლემ შეიძინეს მეტყევის სახლი საბჭოთა და თავლით, რომელსაც ისინი 1953 წლიდან ქირაობდნენ. გასაყიდი ფასი, 14 703 ჩეხოსლოვაკიური კრონა, დადგენილი იქნა მესაკუთრის – სახელმწიფო საწარმოს – დანიშნული ტოპოგრაფის მიერ. მესაკუთრე იყო ასევე წყვილის დამქირავებელი და სახლი ისე მოიპოვა, რომ არ გადაუხდია კომპენსაცია წინა მესაკუთრეებისათვის, რომელთაც ქონება 1948 წელს ჩამოერთვათ, მიწის პირველი რეფორმის გადასინჯვის შესახებ №142/1947 კანონის (*zákon o revizi první pozemkové reformy*) თანახმად.

10. 1968 წლის 30 ივნისს პირველმა განმცხადებელმა და მისმა ქმარმა გამყიდველს 2 030 ჩეხოსლოვაკიური კრონა გადაუხადეს შეთანხმების პირობების თანახმად, რაც მათ უფლებას აძლევდა, გამოეყენებინათ მიწა სახლის გარშემო.

11. 1992 წლის 23 დეკემბერს, №229/1991 კანონის (*zákon o půdě* – „კანონი მიწის შესახებ“) ძალაში შესვლის შემდეგ, იმ პირების შეიღმა, რომელთაც მეტყევის სახლი 1948 წელს კონფისკაციამდე ეკუთვნოდათ, მიწის შესახებ კანონის მე-8 ნაწილის 1-ლი პუნქტის თანახმად სარჩელით მიმართა პრიბრამის რაიონულ სასამართლოს (*okresní soud*) ქონების დაბრუნების მოთხოვნით. იგი აცხადებდა, რომ პირველი განმცხადებლისა და მისი მეუღლის მიერ სახლის შეძენა უკანონოდ, იმ დროისათვის მოქმედი წესების დარღვევით მოხდა და მათ ისარგებლეს უკანონო უპირატესობით იმ თვალსაზრისით, რომ მათთვის მოთხოვნილი თანხა ბევრად ნაკლები იყო ქონების რეალურ ღირებულებაზე. აღნიშნული

პირი ამტკიცებდა, რომ სახლი არაობიექტურად და იმ დროისათვის მოქმედი კანონმდებლობის დაუცველად შეფასდა.

12. 1993 წლის 12 თებერვალს რაიონულ სასამართლოში შეტანილ შეპასუებაში განმცხადებლებმა აღნიშნეს, რომ ნასყიდობის ფასი სწორად, იმ დროისათვის მოქმედი დებულებების დაცვით იქნა გამოთვლილი და ხაზი გაუსვეს იმ ფაქტს, რომ ყიდვა-გაყიდვის შესახებ ხელშეკრულება დამტკიცებული იქნა სახელმწიფო სანოტარო სამსახურის (*státní notářství*) პრიბრიმის განყოფილების მიერ, სადაც იგი რეგისტრაციაში გატარდა.

13. 1994 წლის 7 თებერვალს რაიონულმა სასამართლომ დანიშნა ექსპერტიზა იმის დასადგენად, იყო თუ არა 1967 წლის მიწის შეფასება ჩატარებული იმ დროს მოქმედი წესების დაცვით. ექსპერტმა სასამართლოს მოხსენებით მიმართა 1994 წლის 30 მარტს. მოხსენებაში მან აღნიშნა, რომ საქმის მასალებისა და 1967 წლის შეფასების შესწავლის შემდეგ მან დაადგინა, რომ „შეფასება სრულად არ შეესაბამებოდა იმ დროს მოქმედ კანონმდებლობას“ და „რომ, გარდა ამისა, მან აღმოაჩინა შესაფასებელი ობიექტის არასაკმარისად შეფასების შემთხვევები“. ამიტომ მან გადაწყვიტა, „შეფასება ხელახლა ჩატარებინა იმ დროს მოქმედ კანონმდებლობასა და საქმის გარემოებებზე დაყრდნობით, როგორც ისინი აღწერილია სამართალწარმოების განმავლობაში“, რათა შეძლებოდა ამ ორი შეფასების ერთმანეთისათვის შედარება და მათ შორის განსხვავებების დადგენა. ექსპერტის მოხსენებაში შეფასებულია (ა) ქონების საცხოვრებელი ნაწილი და (ბ) არასაცხოვრებელი ნაწილი, სახელდობრ, საბძელი და თავლა. ამ უკანასკნელთან მიმართებაში ექსპერტმა აღნიშნა:

*„... პატარა საბძლისა და მასზე მიშენებული თავლის კლასიფიკაცია მოხდა „პატარა ნაგებობებად“, რადგან ისინი იყვნენ მხოლოდ იქ მცხოვრების სარგებლობაში და არ გამოიყენებოდნენ ნებისმიერი სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობისათვის. ღირებულების დადგენისას ამან განაპირობა არსებითი განსხვავება ... როგორც 1967 წელს, ისე ახლაც. ჩემს მიერ დადგენილი ღირებულება გამართლებულია მე-7 მუხლთან დაკავშირებული 1965 წლის წერილობითი მითითებით, რომლის მიხედვით: „გასაყიდი ფასი შეიძლება გავრცელდეს მეცხოველეობისთვის განკუთვნილ პატარა ნაგებობებზე, იმ პირობით, რომ აღნიშნული საქმიანობა არ გასცდება მესაკუთრისა და მისი ოჯახის წევრების პირად მოთხოვნილებებს“. საბძელი ამჟამად გამოიყენება იარაღების სათავსოდ. ... ჩემს მიერ ორი შენობის კლასიფიცირება შეესაბამება №73/1964 დეკრეტის მე-5 დანართს... მე საბძელი და თავლა ჩავთვალე ქონებად პირად საკუთრებაში, რადგან ისინი გამოიყენებოდა არა სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობისათვის, არამედ მხოლოდ მესაკუთრის პირადი მოხმარებისათვის. თუ ისინი კერძო საკუთრებად ჩაითვლებოდა, მაშინ მოქმედი კანონმდებლობა მათი გადაცემის ნებართვას არ გასცემდა. საჯარო დაწესებულებები შეიძლებოდა ინდივიდებზე*

*გახსენებულყოფიერ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს შენობები კლასიფიცირებული იქნებოდა როგორც ქონება პირად საკუთრებაში. ... ამ ორი შენობის ფასის განსხვავება 1967 წლის შეფასებასთან შედარებით დაახლოებით 4 600 ჰექსოლოვაციური კრონაა. ...“.*

14. განმცხადებლებმა აღნიშნეს, რომ შენობის საცხოვრებელი ფართის ექსპერტის მიერ დადგენილი ღირებულება პრაქტიკულად იდენტური იყო 1967 წელს დადგენილი ღირებულებისა, განსხვავება 4 600 ჰექსოლოვაციური კრონაში იმიტომ აღმოჩნდა, რომ ამჟერად შეფასდა თავლა და საბძელიც. განმცხადებლებმა გააპროტესტეს შეფასების პროცედურა, რადგან იგი ეფუძნებოდა №73/1964 დეკრეტს, სადაც განსაზღვრული არ იყო სოციალისტური ორგანიზაციების კუთვნილი შენობების ფასების პრაქტიკაში მოქმედება; განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, აგრეთვე, რომ ხსენებული დეკრეტის მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტი გამორიცხავდა ამ დეკრეტის გამოყენებას მათი საქმის მიმართ. მათ დამატებით აღნიშნეს, რომ ფასებს შორის განსხვავება ძირითადად განაპირობა აღნიშნული ორი შენობის გაუფასურების სხვადასხვაგვარმა შეფასებამ.

15. პირველი განმცხადებლის მეუღლის სიკვდილის შემდეგ მეტყვევის სახლის თანამესაკუთრე გახდა მისი შვილი, მეორე განმცხადებელი.

16. რაიონულმა სასამართლომ, 1994 წლის 12 სექტემბრის გადაწყვეტილებით, დაუშვა წინა მესაკუთრის შვილის სარჩელი და გადაწყვიტა სადავო ქონება მისთვის გადაეცა. რაიონულმა სასამართლომ დაადგინა:

*„მტკიცებულებების – კერძოდ, მხარეთა და მოწმეთა ჩვენებების, 1969 წლის 3 თებერვალს სახელმწიფო სანოტარო სამსახურის მიერ რეგისტრირებული ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულების, 1968 წლის 30 ივნისის შეთანხმების, რომელმაც მიანიჭა მიწის პირადად გამოყენების უფლება, ..., 1967 წლის 20 დეკემბერს ... სახლის შეფასების ..., ექსპერტის 1992 წლის 15 დეკემბრის მოხსენების, რომელიც [პირველი განმცხადებლის] მითითებების თანახმად მომზადდა და სასამართლოს მიერ მტკიცებულებად იქნა მიღებული, ..., და სასამართლოს დანიშნული ექსპერტის მიერ მოწოდებული, შენობათა ფასების შესახებ მოხსენების - შეფასების შემდეგ სასამართლო აღნიშნავს, რომ ... მიწის შესახებ კანონი (№229/1991) გამოიყენება, თუ დავა ეხება სატყეო მეურნეობისათვის განკუთვნილ შენობაზე უფლების გადაცემას, მიწის შესახებ კანონის 1-ლი ნაწილის (1)(c) მნიშვნელობით ...*

*მოსარჩელე ... უფლებამოსილია, მოითხოვოს რესტიტუცია რესტიტუციის შესახებ კანონმდებლობის თანახმად. ... მოპასუხის ოჯახის წევრები კომუნისტური რეჟიმის მოწინავე ფიგურებს არ წარმოადგენდნენ, ისინი უბრალო მეტყვევები იყვნენ, რომლებიც*

სახლში შევიდნენ, როგორც საწარმოს დაქირავებულები. ისინი დათანხმდნენ სახლის შეძენას, როცა დამქირავებელმა ამის საშუალება მისცა, რადგან სხვა საცხოვრებელი არ გააჩნდათ. რაც შეეხება გასაყიდ ფასს, მათ მიიღეს ტოპოგრაფიის მიერ დადგენილი ფასი, რომელზეც არანაირი პრეტენზია არ გამოუთქვამთ.

თუმცა ეჭვგარეშეა, რომ სახლის გასაყიდი ფასი 19 477 ჩეხოსლოვაკიური კრონა უნდა ყოფილიყო, ის კი მხოლოდ 14 703 ჩეხოსლოვაკიური კრონა ღირდა. შედეგად, წინამდებარე საქმეში დაცულია მიწის შესახებ კანონის მე-8 ნაწილის 1-ლი პუნქტის პირობები, რადგან 1967 წელს მოპასუხეებმა ქონება მოიპოვეს ნამდვილ ღირებულებაზე დაბალ ფასად. სხვაობა შეადგენდა ნამდვილი ღირებულების მეოთხედს“.

17. 1994 წლის 11 ოქტომბერს განმცხადებლებმა ზემოხსენებული გადაწყვეტილება გაასაჩივრეს პრაღის საოლქო სასამართლოში (*krajský soud*). მათ განაცხადეს, რომ იმ დროისათვის, როცა სახლის შეძენის წინადადება მიიღეს, სახლიდან გაძევების საფრთხე ემუქრებოდათ. მათ ხაზი გაუსვეს, რომ ტოპოგრაფიის მოხსენებაც და ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებაც მომზადებული იქნა გამყიდველის მიერ და გადაცემა განხორციელდა იმ დროისათვის მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად. მართლაც, პრიბრამის სახელმწიფო სანოტარო სამსახურმა ხელშეკრულების რეგისტრაციაში გატარებამდე გადაამოწმა გასაყიდი ფასი. განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ სასამართლოს ექსპერტის მოხსენება საკმარისი მტკიცებულება არ იყო იმის დასამტკიცებლად, რომ გასაყიდი ფასი ნაკლები იყო იმ დროს მოქმედი ღირებულებით განსაზღვრულ ფასზე. ამიტომ განმცხადებლებმა სთხოვეს საოლქო სასამართლოს, შეეკვეთა ახალი ექსპერტის მოხსენება.

18. 1995 წლის 4 იანვარს პრაღის საოლქო სასამართლომ პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა, დაადგინა რა:

„ექსპერტის მოხსენებიდან (1994) ჩანს ..., რომ გაკეთებული შეფასება (1967 წელს) არ შეესაბამებოდა იმ დროს მოქმედ წესებს. ... საბძელი და თავლა უნდა შეფასებულიყო როგორც პირად საკუთრებაში მყოფი შენობები, რადგან ისინი არ გამოიყენებოდა სოფლის მეურნეობისათვის, არამედ სახლის მესაკუთრის განკარგულებაში იყო. ... ეკონომიკურ საქმეთა სამინისტროს 10/1964 ღირებულების თანახმად, ... სოციალისტურმა ორგანიზაციამ მოქალაქეებს შენობები მხოლოდ პირადი საკუთრებისთვის უნდა მიჰყიდოს. იმ დროს მოქმედი ღირებულება და დეკრეტი №73/1964 რომ ყოფილიყო გამოყენებული, გასაყიდი ფასი 19 477 ჩეხოსლოვაკიური კრონით განისაზღვრებოდა.

შესაბამისად, საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა რაიონული სასამართლოს დადგენილება იმის შესახებ, რომ უფლების გადაცემის საკითხი განხილული უნდა იქნეს №229/1991 კანონის

თანახმად. ... დადგენილი იქნა, რომ გასაყიდი ფასი განისაზღვრა გამყიდველის მიერ რომელიმე ექსპერტის მოხსენების დახმარების გარეშე ... და ეს იმაზე დაბალი ფასი იყო, ვიდრე ამას ითხოვდა იმ დროს მოქმედი წესები ფასების შესახებ, რაც ამკარაა [სასამართლოს] ექსპერტის მოხსენებაში.

რაც შეეხება აპელანტთა პროტესტს, რომ ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება რეგისტრაციაში გატარებული იქნა სახელმწიფო სანოტარო სამსახურის მიერ, ... რომელიც საბძელსა და თავლას პირად საკუთრებაში მეოფ შენობებად გულისხმობდა, უნდა აღინიშნოს, რომ ეს კლასიფიკაცია შედეგი იყო სამართლებრივი მოსაზრებისა, რაც სავალდებულო ძალის მქონე პრეცედენტი არ არის საქმის გადასაწყვეტად. ... უფრო მეტიც, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ მოსარჩელემ უკვე მოიპოვა რესტიტუცია 50 პექტარი ტყით, სასურველია, №229/1991 კანონის თანახმად ..., რომ მეტყევის სახლი გამოყენებული იქნეს მისი თავდაპირველი დანიშნულებით.“

19. 1995 წლის 17 მარტს განმცხადებლებმა სარჩელით მიმართეს საკონსტიტუციო სასამართლოს (*Ústavní soud*), ამტკიცებდნენ რა, რომ მათ სახლი შეიძინეს იმ დროისათვის მოქმედი წესების შესაბამისად და რაიმე უკანონო უპირატესობის გარეშე. ისინი ასევე მოიხმობდნენ სამოქალაქო კოდექსის 399-ე მუხლის მე-2 პუნქტს, რომლის თანახმად ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება ბათილად გამოცხადდებოდა, თუ გასაყიდი ფასი ძალიან მაღალი იყო. განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ საოლქო სასამართლომ ჩამოართვა მათ ქონება და, შესაბამისად, დარღვეული იქნა ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების შესახებ ქარტიის (*Listina základních práv a svobod*) მე-11 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული მათი ქონების დაცვის უფლება. გარდა ამისა, ისინი ასაჩივრებდნენ, რომ ვერ მიიღეს სამართლიანი და შესაფერისი კომპენსაცია, აცხადებდნენ რა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ მიწის შესახებ კანონის მე-8 ნაწილის მე-3 პუნქტით ფიზიკურ პირს ჰქონდა უფლება, მიეღო ნასყიდობის საფასურისა და იმ დანახარჯების ანაზღაურება, რომლებიც გონივრულობის ფარგლებში მოჰყვა ქონების გაახლებას, 14 703 ჩეხური კრონა გადახდილი საფასურისა და მათი დანახარჯების საკომპენსაციოდ ვერასოდეს აუნაზღაურებდა მათ სახლის დაკარგვას. ქონებაზე უფლება მათ ჩამოერთვათ ორი სხვადასხვა მეთოდით გამოთვლილ ორ ფასს შორის განსხვავების გამო. უფრო მეტიც, სამართალწარმოებისას ისინი მეორე მხარის თანაბარ პირობებში არ იყვნენ, კერძოდ, შესაძლებლობების თვალსაზრისით. მოსარჩელე სარგებლობდა შესაბამისი დოკუმენტაციით. ამასთან დაკავშირებით განმცხადებლებმა მოიხმეს ქარტიის 37-ე მუხლი.

20. განმცხადებლებმა ასევე სთხოვეს საკონსტიტუციო სასამართლოს, შეეჩერებინა საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება და მიწის შესახებ კანონის მე-8 ნაწილის 1-ლი პუნქტის ნაწილი ბათილად გამოეცხადებინა. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ რადგან განსახილველი

დებულება უშვებდა რესტიტუციას „უძრავი ქონების იმაზე დაბალ ფასად გაყიდვის შემთხვევაში, ვიდრე ამას იმ დროისათვის მოქმედი წესები ითხოვდა“ და ამით საფრთხეს უქმნიდა ყიდვის დროისათვის გამოყენებული კანონმდებლობის თანახმად მოპოვებულ უფლებას, მან ყოფილ მესაკუთრეს შესაძლებლობა მისცა, ეჭვქვეშ დაეყენებინა ამ ქონების გადაცემისას მისი ღირებულება. განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ მიწის შესახებ კანონის მე-8 ნაწილის 1-მა პუნქტმა მათ ისეთივე ზიანი მიაყენა, როგორც მათ მიიღეს 1948 და 1989 წლებში, რის გამოსწორებასაც ეს კანონი ისახავდა მიზნად. მათი მტკიცებით, დაუშვებელი იყო, რომ ფიზიკური პირები, რომელთაც ქონება კეთილსინდისიერად და იმ დროს მოქმედი კანონმდებლობის დაცვით შეიძინეს, პასუხისმგებელი გაეხადათ სახელმწიფოს მიერ მიღებული უკანონო გადაწყვეტილებებისა თუ არასწორი პროცედურების გამო.

21. 1995 წლის 24 აპრილს განმცხადებლებმა საოლქო სასამართლოს სთხოვეს, შეეჩერებინა პრადის რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება, გაეთავისუფლებინა ისინი სამართალწარმოების ხარჯებისაგან და საქმე თავიდან განეხილა. აღნიშნულ მიმართვაში მათ თავიანთ არგუმენტებს საფუძვლად დაუდეს ჩეხეთის ფასების ორგანოს მიერ გამოქვეყნებული შესაბამისი კანონმდებლობის განმარტების ავტორის მოსაზრება მეთოდოლოგიის შესახებ, რომელიც, მათი მტკიცებით, ცხადად ამტკიცებდა, რომ სასამართლოს ექსპერტმა შეცდომა დაუშვა. მათ რაიონულ სასამართლოს ასევე წარუდგინეს დოკუმენტები სახელმწიფო არქივიდან, რომლებითაც მტკიცდებოდა, თუ როგორ გამოიყენებოდა სადავო ქონება წარსულში.

22. 1995 წლის 21 აპრილს ქალაქ პრიმეზდიჩისა და სხვა სოფლების მაცხოვრებლებმა რესპუბლიკის პრეზიდენტს და პარლამენტს მიმართეს პეტიციით, რომელშიც გამოხატავდნენ წუხილს იმასთან დაკავშირებით, რომ განმცხადებელთა საქმეში დარღვეული იქნა კონსტიტუციით გარანტირებული ადამიანის უფლებები. ისინი აღნიშნავდნენ, რომ ძველი მესაკუთრის შვილმა დაიბრუნა ქონების დიდი ნაწილი (40 ჰექტარი ტყე და 100 ჰექტარი სხვა მიწა), მაშინ, როცა განმცხადებლებმა თავიანთი ქონება თითქმის მთლიანად დაკარგეს, მიუხედავად იმისა, რომ კეთილსინდისიერად ჰქონდათ შეძენილი.

23. 1995 წლის 20 ივნისს, პეტიციაზე პასუხად, პარლამენტის წევრმა წერილობითი შეკითხვით მიმართა პრემიერ-მინისტრის მოადგილეს, სოფლის მეურნეობის მინისტრს და საკანონმდებლო და საჯარო ადმინისტრაციის სამსახურის დირექტორს. მას აინტერესებდა, ეწინააღმდეგებოდა თუ არა მიწის შესახებ კანონის მე-8 ნაწილის 1-ლი პუნქტი, რომელიც უზრუნველყოფდა რესტიტუციის შესაძლებლობას „უძრავი ქონების იმაზე დაბალ ფასად შესყიდვის შემთხვევაში, ვიდრე ამას ფასებთან დაკავშირებით იმ დროს მოქმედი დირექტივები მოითხოვდა“, სამართლებრივი სიმტკიცის პრინციპს, რამდენადაც ის შესაძლებელს ხდიდა უკანონო ქმედებისათვის პასუხისმგებლობის



გადასვლას სახელმწიფოდან ინდივიდებზე, რომლებიც კეთილსინდისიერად მოქმედებდნენ. ის ასევე პრობლემურად მიიჩნევდა, მხარეთა შორის თანასწორობის პრინციპიდან გამომდინარე, ისეთ სამართლებრივ დებულებებს, როგორიცაა მიწის შესახებ კანონის 21-ე ნაწილის (ა) პუნქტი, რომელიც პირებისათვის, რომელთაც შეეძლოთ რესტიტუცია მოეთხოვათ, უზრუნველყოფდა დახმარების სხვადასხვა ფორმას ან სამართალწარმოების ბაჟისაგან გათავისუფლებას.

24. პრემიერ-მინისტრის მოადგილე მიმართვას 1995 წლის 7 ივლისს გამოეხმაურა. მან განაცხადა, რომ გამოთქმული ეჭვები უსაფუძვლო იყო და აღნიშნა, რომ მიწის შესახებ კანონი იმგვარად იქნა ჩამოყალიბებული, რომ, ზოგადი პირობების გარდა, სვამდა სამ დამატებით ტექსტს, რომელთაგან თითოეული მიმართული იყო შემძენთა კეთილი ნების გამოსარიცხად. ის ფაქტი, რომ მიწის შესახებ კანონი ეხება შესყიდვის დროს მოქმედ კანონმდებლობას, არ შეიძლება სამართლებრივი სიმტკიცის ხელისშემშლელად ჩაითვალოს უკუქცევითი ეფექტის გამო.

25. 1995 წლის 23 აგვისტოს რაიონულმა სასამართლომ განმცხადებელთა განაცხადი სამართალწარმოების განახლების შესახებ საჯარო მოსმენაზე განიხილა. მიუხედავად მათ მიერ წარმოდგენილი და მათივე ინიციატივით დანიშნული ახალი ექსპერტის მოხსენებისა, მან სარჩელი არ დააკმაყოფილა, აღნიშნა რა, *inter alia*, რომ თავდაპირველი სამართალწარმოებისას არც ერთმა მხარემ არ გამოიძახა სასამართლოს მიერ დანიშნული ექსპერტი მოწმედ და განმცხადებლებმა მხოლოდ გასაჩივრების სტადიაზე მოითხოვეს ექსპერტის მტკიცებულების გადასინჯვა. შედეგად, წინამდებარე საქმე არ აკმაყოფილებდა თავიდან განხილვის საკანონმდებლო მოთხოვნებს.

26. 1995 წლის 27 სექტემბერს განმცხადებლებმა ზემოხსენებული გადაწყვეტილება გაასაჩივრეს. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ წარადგინეს მტკიცებულება, რომლის წარმოდგენა სამართალწარმოების დასაწყისში მათთვის ობიექტურად შეუძლებელი იქნებოდა. 1996 წლის 26 თებერვალს პრალის საოლქო სასამართლომ 1995 წლის 23 აგვისტოს გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა, დაადგინა რა, რომ არ არსებობდა ფაქტები, გადაწყვეტილებები თუ მტკიცებულება, რომლებზე პასუხის გაცემა სამართალწარმოების დასაწყისშივე მოპასუხეთათვის შეუძლებელი იქნებოდა. თუმცა საოლქო სასამართლომ ნება დართო მხარეს მისი დადგენილება სამართლებრივი კუთხით გაესაჩივრებინა.

27. შესაბამისად, 1996 წლის 11 აპრილს განმცხადებლებმა სამართლებრივ საკითხებზე მიმართეს უზენაეს სასამართლოს (*Nejvyšší soud*). ისინი აცხადებდნენ, რომ სასამართლოში იმ გადაწყვეტილების გასაჩივრებისას, რომელმაც მათ უფლება ჩამოართვა, მათ ამოდ წამოჭრეს მეორე ექსპერტისათვის მოხსენების გაკეთებაზე უფლებამოსილების გაცემის საკითხი და საოლქო სასამართლოს მიდგომამ ისინი აიძულა, ჰქონოდათ მათივე ინიციატივით შექმნილი, ახალი ექსპერტის მოხსენება.

28. 1997 წლის 13 იანვარს საკონსტიტუციო სასამართლომ განმცხადებლების საკონსტიტუციო სარჩელი არ დააკმაყოფილა აშკარად დაუსაბუთებლობის საფუძველით. საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა:

*„ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების შესახებ ქარტიის მე-11 მუხლის 1-ლი პუნქტის სადავო დარღვევა განხილული უნდა იქნეს არა მხოლოდ აპელანტების თვალსაზრისის გათვალისწინებით, არამედ იმ პირისაც, რომელიც ითხოვს რესტიტუციას ... ამასთან დაკავშირებით სასამართლო მოიხმობს თავის გადაწყვეტილებას, გამოქვეყნებულს ნომრით 131/1994 ..., რომელშიც მან აღნიშნა, რომ რესტიტუციის მიზანია უძრავი ქონების მესაკუთრეთა უფლებების დარღვევის გამოსწორება ქონების გადაცემის დროისათვის ჩადენილი უკანონო ქმედებისათვის რეპარაციით და ქონების მის თავდაპირველ მდგომარეობაში რესტიტუციისათვის უპირატესობის მინიჭებით. შედეგად, სასამართლო ვერ დაადგენს მე-11 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას, თუ რესტიტუციისათვის კანონით დადგენილი პირობები არ დაკმაყოფილდა. ...*

*აპელანტების მიერ მოთხოვნილი, მიწის შესახებ კანონის (კანონი № 229/1991) მე-8 ნაწილის 1-ლი პუნქტის ანულირება შეზღუდავდა რესტიტუციის უფლებას და ავნებდა რესტიტუციის მოთხოვნელთა დიდი ნაწილის ინტერესებს ... რესტიტუციის შესახებ კანონმა უნდა დაადგინოს პირობები ზარალის ასანაზღაურებლად, ხოლო ეროვნულმა სასამართლოებმა უნდა განიხილონ ყველა გარემოება ამ კანონების ზოგადი მიზნის გათვალისწინებით.*

*წარმოდგენილ დოკუმენტებზე დაყრდნობით მომხსენებელმა მოსამართლემ დაადგინა, რომ საერთო სასამართლოებმა სწორად გამოიყენეს კანონი საქმეში რესტიტუციის შესახებ მოთხოვნის დაშვებისას და იმის გადაწყვეტისას, რომ უფლება მიწაზე უნდა გადასცემოდა მოსარჩელეს ..., რადგან აპელანტმა და მისმა მეუღლემ სახლი იმაზე დაბალ ფასად შეიძინეს, ვიდრე ფასებთან დაკავშირებით იმ დროს მოქმედი წესების გამოყენების საფუძველზე უნდა შეეძინათ.*

*რაც შეეხება ქარტიის 37-ე მუხლის დარღვევას, რომელიც გულისხმობს მხარეთა შორის თანასწორობას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ სამართალწარმოებისას სასამართლოებმა სკრუპულოზურად შეისწავლეს როგორც იმ პირის მტკიცებულება, რომელიც რესტიტუციას ითხოვდა, ისე მოპასუხეთა მტკიცებულებები. ...*

*საქმის გარემოებების მხედველობაში მიღებით, მომხსენებელმა მოსამართლემ საჭიროდ არ ჩათვალა საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების შეჩერება, იმ ფაქტის*

*გათვალისწინებით, რომ თუ აპელანტებს სახლიდან გაასახლებდნენ, ისინი ალტერნატიულ საცხოვრებელს მიიღებდნენ“.*

29. 1997 წლის 24 მარტს განმცხადებლებმა დამატებითი საფუძვლები წარმოადგინეს საკასაციო საჩივრისათვის სამართლებრივი საკითხების (*dovolání*) განსახილველად. ისინი აცხადებდნენ, რომ მათი საქმის შესახებ ყველა სასამართლომ, საკონსტიტუციო სასამართლოს ჩათვლით, ჩამოაყალიბა ვარაუდი, რომ სასამართლოს მიერ დანიშნული ექსპერტის მოხსენება სწორი იყო, მაშინ, როცა, სხვა ნაკლებს შორის, ეს მოხსენება შეიქმნა ეკონომიკურ საქმეთა სამინისტროს მიერ გაცემული დირექტივის საფუძველზე, რომელსაც არ ჰქონდა იურიდიული ძალა, და რომ დეკრეტი №73/1964 ამ საქმეში არ გამოიყენებოდა. განმცხადებლებმა ყურადღება იმ ფაქტზეც გაამახვილეს, რომ მათ მიერ მოწვეული მეორე ექსპერტის მოხსენების თანახმად, ნასყიდობის ფასი, გადახდილი 1967 წელს, იმაზე ნაკლები არ იყო, ვიდრე ფასი, რომელსაც ითხოვდა იმ დროს მოქმედი კანონმდებლობა.

30. 1997 წლის 28 აპრილს უზენაესმა სასამართლომ განმცხადებელთა საჩივარი სამართლებრივ საკითხებზე დაუშვებლად მიიჩნია, აღნიშნა რა, რომ იგი დაიშვებოდა სამართალწარმოების დასაწყისში, მაგრამ ვერ დაიშვება იმ ეტაპზე, როცა განაცხადი შეტანილია საქმის გადასინჯვის მოთხოვნით.

31. განმცხადებლებს სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ აუნაზღაურა 1967 წელს სახლის შესყიდვისას გადახდილი თანხა და თანხა, რომელიც მათ მიწით პირადი სარგებლობის უფლების მოპოვებაში გადაიხადეს. მთლიანად მათ მიიღეს 16 733 ჩეხური კრონა. მეორეს მხრივ, იმ დანახარჯების ანაზღაურება, რომლებიც გონივრულად მოჰყვა სახლის განახლებას, გამოირიცხა სახელმწიფოსა და განმცხადებლებს შორის გამოსაყენებელ კურსზე შეუთანხმებლობის გამო. განმცხადებელთა თქმით, სახელმწიფომ განაცხადა, რომ მზად იყო, გადაეხადა მათთვის 156 646 ჩეხური კრონა, მაგრამ, მიუხედავად განმცხადებელთა მოთხოვნისა, მას ეს თანხა არასოდეს გადაუხდია. შესაბამისად, თანხა უნდა განისაზღვროს რაიონული სასამართლოს მიერ. სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წინააღმდეგ განმცხადებლებმა სასამართლოს 2000 წლის აპრილში მიმართეს 364 430 ჩეხური კრონის გადახდის მოთხოვნით.

32. მხარეთა მიერ მიწოდებული ინფორმაციის თანახმად, ახალ მესაკუთრეს განმცხადებლებისათვის ალტერნატიული საცხოვრებელი არ შეუთავაზებია და ისინი კვლავ ამ სახლში ცხოვრობენ. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ ახალმა მესაკუთრემ უარი თქვა მათთან ქირავნობის ხელშეკრულების გაფორმებაზე სიტუაციის დასარეგულირებლად, მაგრამ სარჩელი შეიტანა რაიონულ სასამართლოში ქირის სახით 28 072 ჩეხური კრონის (900 ჩეხურ კრონაზე მეტი თვეში) გადახდის მოთხოვნით, საჯარიმო პროცენტის დამატებით. ამან განაპირობა 2000 წლის 31 მარტს მათი მისამართით თანხის გადახდის ბრძანების გაცემა. ამ

გადაწყვეტილების გასაჩივრების შემდეგ გაიმართა ორი მოსმენა 2000 წლის 27 აპრილსა და 26 ივნისს და, როგორც აღმოჩნდა, ამჯერად მესაკუთრემ ქირის სახით უფრო მაღალი თანხა მოითხოვა – 1 200 ჩეხური კრონა თვეში. როგორც განმცხადებლები აცხადებენ, კვლავ განხილვის პროცესშია მათ მიერ 2000 წლის აპრილში წამოწყებული სამართალწარმოება იმის განსაზღვრის მიზნით, თუ რა ოდენობის თანხა უნდა მიეღოთ ქონების შენახვის ხარჯების ასანაზღაურებლად. ამიტომ მათ მიაჩნიათ, რომ მათი მდგომარეობა საჯარო მოხელეთა წინაშე ნაკლებად ხელსაყრელია, ვიდრე ახალი მესაკუთრისა.

## II. შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი

### A. საკონსტიტუციო სამართალი

33. ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების შესახებ ქარტიის მე-11 მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები, სხვა საკითხთა შორის, უზრუნველყოფენ, რომ ყველა სარგებლობდეს საკუთრების უფლებით. კანონით უნდა განისაზღვროს საზოგადოების მოთხოვნილებებისთვის, ეროვნული ეკონომიკის განვითარებისა და საჯარო წესრიგისათვის აუცილებელ რა ქონებას შეიძლება ფლობდნენ ექსკლუზიურად სახელმწიფო, მუნიციპალიტეტები ან ამისათვის შექმნილი იურიდიული პირები; შეიძლება ასევე გათვალისწინებული იქნეს დებულება, რომლითაც გარკვეულ ქონებას დაეუფლებიან ექსკლუზიურად მოქალაქეები ან ჩეხეთისა და სლოვაკეთის ფედერაციული რესპუბლიკის რეზიდენტი ფიზიკური პირები. მე-11 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, აკრძალულია საკუთრების ნებისმიერი გადამეტება სხვათა უფლებებისათვის ზიანის მიყენებით ან კანონით დაცული ზოგადი ინტერესების საწინააღმდეგოდ. მე-11 მუხლის მე-4 პუნქტი უზრუნველყოფს, რომ ექსპროპრიაცია ან საკუთრების უფლების შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ საზოგადოებრივი საჭიროების გამო, კანონის შესაბამისად და კომპენსაციით.

34. ქარტიის 37-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, ყველას აქვს უფლება სამართლებრივ დახმარებაზე სასამართლოს, სხვა სახელმწიფო ორგანოს თუ ადმინისტრაციული ორგანოს წინაშე სამართალწარმოებისას. 32-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი უზრუნველყოფს, რომ სასამართლო პროცესის ყველა მხარეს ჰქონდეს ერთნაირი უფლებები.

### B. მიწის შესახებ კანონი (№ 229/1991)

35. მიწის შესახებ კანონის 1-ლი ნაწილის (1)(c) პუნქტი ამბობს, რომ ეს კანონი გამოიყენება საცხოვრებელ და ფერმის შენობებთან, აგრეთვე, იმ ნაგებობებთან (მათ შორის, მიწასთან, რომელზეც ეს ნაგებობები იქნა აღმართული) მიმართებაში, რომლებიც გამოიყენება სოფლის მეურნეობის თუ სატყეო მეურნეობისათვის ან ამგვარი მეურნეობისათვის საჭირო წყლის განაწილებისთვის.

36. მე-4 ნაწილის 1-ლი პუნქტი ითვალისწინებს, რომ რესტიტუციის მოთხოვნა შეიძლება წამოჭრილი იქნეს მხოლოდ ჩეხეთის და სლოვაკეთის ფედერაციული რესპუბლიკის იმ მოქალაქეთა მიერ, რომელთა მიწები, შენობები და/ან ნაგებობები, ადრე სოფლის მეურნეობისათვის რომ გამოიყენებოდა, გადაეცათ სახელმწიფოს ან სხვა იურიდიულ პირებს, მე-6 ნაწილის 1-ლ პუნქტში დადგენილი პირობების თანახმად, 1948 წლის 25 თებერვლიდან 1990 წლის 1 იანვრამდე პერიოდში. მე-4 ნაწილის მე-2 (c) პუნქტში ნათქვამია, რომ როცა ეს პირი გარდაიცვლება ან გარდაცვლილად იქნება აღიარებული მე-13 ნაწილში მითითებული ვადის გასვლამდე, მისი უფლება რესტიტუციაზე, ჩეხეთისა და სლოვაკეთის ფედერაციული რესპუბლიკის მოქალაქეობის პირობის დაკმაყოფილების შემთხვევაში, გადაეცემა შემდეგ ფიზიკურ პირებს: თანაბარ წილად იმ პირის შვილებსა და მეუღლეს, რომელზეც საუბარია მე-4 ნაწილის 1-ლ პუნქტში; თუ მე-13 ნაწილში მითითებული ვადის გასვლამდე მისი შვილი გარდაიცვლება, მისი უფლება რესტიტუციის მოთხოვნისა მემკვიდრეობით გადაეცემა მის შვილებს და თუ რომელიმე მათგანი გარდაიცვლება, მისი უფლება გადაეცემა მის შვილს.

37. მე-6 ნაწილის (b) პუნქტი უზრუნველყოფს მიწის პირველი რეფორმის გადასინჯვის შესახებ № 142/1947 კანონის ან მიწის ახალი რეფორმის შესახებ №46/1948 კანონის თანახმად სახელმწიფოსა თუ იურიდიული პირისათვის კომპენსაციის გარეშე კონფისკაციის გზით გადაცემული უძრავი ქონების დაბრუნებას პირთათვის, რომელთაც უფლება აქვთ, მოითხოვონ რესტიტუცია.

38. მე-8 ნაწილში, რომელშიც ცვლილებები იქნა შეტანილი №195/1993 კანონით, ნათქვამია, რომ სასამართლოების პრეროგატივაა, დაადგინონ, უნდა დაბრუნდეს თუ არა ისეთი ფიზიკური პირის მფლობელობაში მყოფი ქონება, რომელმაც იგი სახელმწიფოს ან სხვა იურიდიული პირისაგან შეიძინა იმ დროს მოქმედი წესების დარღვევით ან იმაზე დაბალ ფასად, ვიდრე ამას ითხოვდა იმ დროს არსებული ფასებთან დაკავშირებული ღირებულებები, ან რომელმაც შეძენისას უკანონო უპირატესობით ისარგებლა. მე-8 ნაწილის მე-3 პუნქტი ითვალისწინებს, რომ პირი, რომელიც მე-8 ნაწილის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად ვალდებულია, დააბრუნოს ქონება, უფლებამოსილია, მიიღოს ნასყიდობის ფასისა და ქონების შენარჩუნებისთვის გონივრულად დახარჯული თანხის ანაზღაურება.

39. 21-ე ნაწილის (a) პუნქტი ითვალისწინებს რესტიტუციასთან, ქონების გაცვლასთან თუ კომპენსაციასთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული გადასახადისგან გათავისუფლებას. რესტიტუციის მოთხოვნაზე უფლებამოსილი პირი, რომელიც ცდილობს, დაამტკიცოს თავისი უფლება იმ პირის საწინააღმდეგოდ, ვინც ვალდებულია, შესაბამისი ქონება დააბრუნოს, არ იხდის სასამართლოს ბაჟს. ბაჟის გადახდისაგან გათავისუფლება ვრცელდება ასევე იმ პირებზე, რომლებიც ცდილობენ თავიანთი უფლებების დამტკიცებას მე-8 ნაწილის შესაბამისად. მიწის

შეფასების და მიწის ნაკვეთების იდენტიფიცირებისა და შესწავლის ხარჯებს სახელმწიფო ფარავს.

40. 28-ე ნაწილის (a) პუნქტის თანახმად, თუ სხვაგვარად არ არის გათვალისწინებული, მიწის შესახებ კანონის თანახმად გაცემული კომპენსაციის ოდენობა დადგენილია 1991 წლის 24 ივნისისათვის მოქმედ ფასებთან მიმართებაში, რადგან დეკრეტი №182/1988 ვრცელდება უძრავი ქონების ფასებზე.

### C. სამოქალაქო კოდექსი

41. სამოქალაქო კოდექსის 712-ე მუხლის თანახმად, ალტერნატიული საცხოვრებელი იქნება კომპენსატორული ბინის ან კომპენსატორული საცხოვრებლის ფორმის. კომპენსატორული ბინა გულისხმობს ბინას, რომლის ფართობი და სველი წერტილები უზრუნველყოფს მობინადრისა და მისი ოჯახის იმგვარ ცხოვრებას, რომ დაცული იქნეს ადამიანის ღირსების პატივისცემა. კომპენსატორული საცხოვრებელი ნიშნავს საცხოვრებელ ოთახს ან ოთახს სასტუმროში ახალგაზრდა დაუქორწინებელი პირებისათვის ან სხვა პირისაგან დაქირავებული ბინის (ავეჯით ან ავეჯის გარეშე) ქვექირავნობით აღებულ ნაწილს. თუ მობინადრე უფლებამოსილია ალტერნატიულ საცხოვრებელზე, იგი ვალდებული არ არის დაცალოს ბინა, რომლიდანაც მას ასახლება, სანამ არ მიიღებს შესაფერის საცხოვრებელს; თანამობინადრეებს უფლება აქვთ ალტერნატიული საცხოვრებლის მხოლოდ ერთ შეთავაზებაზე.

### სამართალი

#### I. პირველი ოქმის პირველი მუხლის სავარაუდო დარღვევა

42. განმცხადებლები ჩიოდნენ, რომ მათ ჩამოერთვათ კეთილსინდისიერად და ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად მოპოვებული ქონება და აცხადებდნენ, რომ არ მიუღიად ადეკვატური კომპენსაცია. ისინი ეფუძნებოდნენ პირველი ოქმის პირველ მუხლს, რომელშიც ნათქვამია:

*„ყოველ ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს აქვს თავისი საკუთრებით დაუბრკოლებელი სარგებლობის უფლება. მხოლოდ საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის შეიძლება ჩამოერთვას ვინმეს მისი საკუთრება კანონითა და საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპებით გათვალისწინებულ პირობებში.*

*ამასთან, წინარე დებულებები არანაირად არ აკნინებს სახელმწიფოს უფლებას, გამოიყენოს ისეთი კანონები, რომელთაც ის აუცილებლად მიიჩნევს საერთო ინტერესების შესაბამისად საკუთრებით სარგებლობის კონტროლისათვის, ან გადასახადებისა თუ მოსაკრებლის ან ჯარიმების გადახდის უზრუნველსაყოფად.“*

43. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი სამი სხვადასხვა წესისაგან შედგება. ერთი, რომელიც გამოხატულია პირველი აბზაცის პირველ წინადადებაში და ატარებს ზოგად ხასიათს, აწესებს საკუთრებით დაუბრკოლებლად სარგებლობის პრინციპს. მეორე წესი, იმავე აბზაცის მეორე წინადადებაში, ეხება საკუთრების ჩამორთმევას და უქვემდებარებს მას კონკრეტულ პირობებს. მესამე წესი, რომელიც დადგენილია მეორე აბზაცში, აღიარებს, რომ ხელშემკერელი სახელმწიფოები უფლებამოსილნი არიან, სხვა საკითხებთან ერთად, საკუთრებით სარგებლობა მართონ საზოგადო ინტერესის შესაბამისად. ეს წესები „სხვადასხვა“ არ არის ერთმანეთთან დაუკავშირებლობის გამო: მეორე და მესამე წესები, რომლებიც ეხება საკუთრებით დაუბრკოლებლად სარგებლობის უფლებაში ჩარევის კონკრეტულ შემთხვევებს, გაგებული უნდა იყოს პირველ წესში ჩამოყალიბებული პრინციპის გათვალისწინებით.

44. წინამდებარე საქმეში სადავო არ არის, რომ მოხდა განმცხადებლების საკუთრების უფლებაში ჩარევა, რაც პირველი ოქმის 1-ლი მუხლის პირველი აბზაცის მეორე წინადადების შინაარსით საკუთრების „ჩამორთმევას“ უტოლდებოდა. შესაბამისად, სასამართლომ უნდა იმსჯელოს, გამართლებული იყო თუ არა ეს ჩარევა პირველი ოქმის 1-ლი მუხლის მოთხოვნების ფონზე.

45. სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ პირველი ოქმის 1-ლი მუხლის პირველი და უმნიშვნელოვანესი მოთხოვნა ის არის, რომ ნებისმიერი ჩარევა საჯარო ხელისუფლების მხრიდან საკუთრებით დაუბრკოლებლად სარგებლობაში უნდა იყოს კანონიერი: პირველი აბზაცის მეორე წინადადება იძლევა საკუთრების ჩამორთმევის ნებართვას მხოლოდ „კანონით გათვალისწინებული პირობების დაცვით“, ხოლო მეორე აბზაცი ცნობს, რომ სახელმწიფოებს უფლება აქვთ, აკონტროლონ საკუთრებით სარგებლობა „კანონებით“. უფრო მეტიც, კანონის უზენაესობა, დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპი, კონვენციის ყველა მუხლის განუყოფელი ნაწილია (იხ. *Amuur v. France*, 1996 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილება, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III, გვ. 850-51, პუნქტი 50; *The former King of Greece and Others v. Greece* [GC], № 25701/94, პუნქტი 79, ECHR 2000-XII; და *Malama v. Greece*, № 43622/98, პუნქტი 43, ECHR 2001-II).

46. წინამდებარე საქმეში მხარეთა შორის სადავო არ არის ის ფაქტი, რომ განმცხადებელთა საკუთრების ჩამორთმევა მოხდა მიწის შესახებ კანონის (№ 229/1991) საფუძველზე, რამაც შესაძლებელი გახადა პირებისთვის, რომლებიც შესაბამის პირობებს აკმაყოფილებდნენ, დაებრუნებინათ გარკვეული ტიპის საკუთრება და ამით უზრუნველყო ნებართვა, შესაბამისი საკუთრება ჩამორთმეოდათ იმ პირებს, რომლებიც მას ფლობდნენ. სასამართლო აღნიშნავს, რომ კანონიერების მოთხოვნა დაკმაყოფილებული იქნა.

47. სასამართლომ ახლა უნდა გაარკვიოს, ემსახურებოდა თუ არა საკუთრების ჩამორთმევა კანონიერ მიზანს, კერძოდ კი, არსებობდა თუ არა „საზოგადოებრივი საჭიროება“ პირველი ოქმის პირველ მუხლში დადგენილი მეორე წესის მნიშვნელობით. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ რამეთუ ეროვნული ორგანოები უკეთ იცნობენ თავიანთ საზოგადოებას და მის ინტერესებს, პრინციპში ისინი საერთაშორისო მოსამართლესთან შედარებით უპირატეს მდგომარეობაში არიან იმის შესაფასებლად, თუ რა შედის „საზოგადოებრივ საჭიროებაში“. კონვენციით დადგენილი დაცვის სისტემის თანახმად, ეროვნულმა ორგანოებმა უნდა მოახდინონ საზოგადოებრივი მნიშვნელობის ისეთი პრობლემის არსებობის პირველადი შეფასება, რომელიც ამართლებს საკუთრების ჩამორთმევის ღონისძიების განხორციელებას. შესაბამისად, ეროვნული ორგანოები ამ სფეროში სარგებლობენ გარკვეული შეფასების ზღვრით, ისევე, როგორც სხვა სფეროებშიც, რომლებზეც ვრცელდება კონვენციის გარანტიები.

48. გარდა ამისა, „საზოგადოებრივი საჭიროება“ ფართო ცნებაა. სახელდობრ, გადაწყვეტილება იმის შესახებ, რომ დაინერგოს საკუთრების ჩამორთმევასთან დაკავშირებული კანონები, ჩვეულებრივ, მოიცავს პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური საკითხების ანალიზს. სასამართლო, რომელსაც ბუნებრივად მიაჩნია, რომ კანონმდებლისთვის ნებადართული შეფასების ზღვარი სოციალური და ეკონომიკური პოლიტიკის დანერგვისას ფართო უნდა იყოს, პატივს სცემს კანონმდებლის გადაწყვეტილებას იმასთან დაკავშირებით, თუ რა წარმოადგენს „საზოგადოებრივ საჭიროებას“, თუკი ეს გადაწყვეტილება აშკარად გონივრული საფუძვლის გარეშე არ იქნა მიღებული (იხ. *James and Others v. the United Kingdom*, 1986 წლის 21 თებერვლის გადაწყვეტილება, სერია A № 98, გვ. 32, პუნქტი 46, და *Malama*, იხ. ზემოთ, პუნქტი 46).

49. წინამდებარე საქმეში მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მიწის შესახებ კანონის მიზანი იყო „1948-1989 წლებში სოფლის და სატყეო მეურნეობაში გამოყენებული უძრავი ქონების მესაკუთრეთა საკუთრების უფლებების კონკრეტულ დარღვევათა შედეგების აღმოფხვრა“. ამ მიზნის მისაღწევად შერჩეული სამართლებრივი ინსტრუმენტი იყო „რესტიტუცია“; სისტემა მიზნად ისახავდა საკუთრების ჩამორთმევის დროს ჩადენილი უკანონო ქმედებისათვის რეპარაციის უზრუნველყოფას და უპირატესობას ანიჭებდა საკუთრების რესტიტუციას მისი თავდაპირველი ფორმით.

რესტიტუციის მიზანი იყო უფლების ჩამორთმევის უკანონობის ან საკუთრების უფლებაში სხვაგვარი უკანონო ჩარევის აღმოფხვრა საკუთრების დაბრუნებით მისი თავდაპირველი სამართლებრივი მდგომარეობით, უკუქცევითი ქმედებით. ამიტომ რესტიტუცია საკუთრების იძულებითი ჩამორთმევა კი არ არის, არამედ თავდაპირველი სამართლებრივი მდგომარეობის აღდგენის ვალდებულებაა.



50. განმცხადებლები არ დავობდნენ იმაზე, რომ მიწის შესახებ კანონის მიზანი ის იყო, რაც მთარობამ წარმოადგინა, მაგრამ აცხადებდნენ, რომ საჭირო იყო სამართლიანობის არსებითი პრინციპის პატივისცემა, რომლითაც უნდა მართულიყო როგორც მოქმედი კანონი, ასევე მისი გამოყენება. ეს პრინციპები დაცული არ იქნა წინამდებარე საქმეში, ვინაიდან მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფომ აღმოფხვრა საკუთრების უფლების ადრეული დარღვევების შედეგები, მაგრამ არაფერი გააკეთა იმისათვის, რომ შეემცირებინა ამ მიზნით განხორციელებული ახალი ჩარევების შედეგები.

51. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მიზანი, რომელსაც მიწის შესახებ კანონი ემსახურება, არის საკუთრების უფლების იმ დარღვევათა შედეგების აღმოფხვრა, რომელთაც ადგილი ჰქონდა კომუნისტური რეჟიმის დროს. სასამართლოს ესმის, თუ რატომ უნდა მიეჩნია ჩეხეთის სახელმწიფოს აუცილებელ ამოცანად ამ პრობლემის გადაჭრა, რომელიც, მისი აზრით, ზიანს აყენებდა მის დემოკრატიულ რეჟიმს. მაშასადამე, კანონის ზოგადი მიზანი არ შეიძლება უკანონოდ ჩაითვალოს, რადგან იგი ნამდვილად „საზოგადოებრივ საჭიროებას“ წარმოადგენდა (იხ. *mutatis mutandis*, *Zvolský and Zvolská v. the Czech Republic* (dec.), № 46129/99, 2001 წლის 11 დეკემბერი).

52. სასამართლო აღგენს, რომ ნებისმიერი ღონისძიება, რომელიც ერევა საკუთრებით დაუბრკოლებლად სარგებლობის უფლების გამოყენებაში, სამართლიან წონასწორობას უნდა ამყარებდეს საზოგადოების ზოგადი ინტერესის მოთხოვნილებებსა და ინდივიდის ძირითადი უფლებების დაცვის მოთხოვნებს შორის (იხ., სხვა წყაროებთან ერთად, *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, 1982 წლის 23 სექტემბრის გადაწყვეტილება, სერია A № 52, გვ. 26, პუნქტი 69). მოთხოვნა, დამყარდეს ამ სახის წონასწორობა, აისახება პირველი ოქმის პირველი მუხლის მთლიან სტრუქტურაში, შესაბამისად, მეორე წინადადების ჩათვლით, რომელიც უნდა განვიხილოთ პირველ წინადადებაში გათვალისწინებული ზოგადი პრინციპის ფონზე. სახელდობრ, უნდა დამყარდეს პროპორციულობის გონივრული ურთიერთდამოკიდებულება გამოყენებულ საშუალებასა და დასახულ მიზანს შორის, რომელიც მიიღწევა ნებისმიერი საშუალებით პირისათვის საკუთრების ჩამორთმევის გზით (იხ. *Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium*, 1995 წლის 20 ნოემბრის გადაწყვეტილება, სერია A № 332, გვ. 23, პუნქტი 38, და *The former King of Greece and Others*, იხ. ზემოთ, პუნქტი 89). ამგვარად, წონასწორობა, რომელიც უნდა დამყარდეს საზოგადოების ზოგადი ინტერესის მოთხოვნილებებსა და ძირითადი უფლებების მოთხოვნებს შორის, ირღვევა, თუ შესაბამის პირს მოუწია ეტვირთა „არაპროპორციული ტვირთი“ (იხ., სხვა წყაროებს შორის, *The Holy Monasteries v. Greece*, 1994 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილება, სერია A № 301-A, გვ. 34-35, პუნქტები 70-71).

53. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ პირს, რომელსაც ჩამოერთვა საკუთრება, უნდა მიეცეს „მის ღირებულებასთან

გონივრულად დაკავშირებული“ კომპენსაცია, მიუხედავად იმისა, რომ „საზოგადოებრივი საჭიროების“ კანონიერი მიზანი შეიძლება სრულ საბაზრო ღირებულებაზე ნაკლების ანაზღაურებას ითხოვდეს“ (*ibid.*). სასამართლო მიიჩნევს, რომ ზემოთ ნახსენები წონასწორობა ზოგადად მიღწეულია, როცა იმ პირისათვის გადახდილი კომპენსაცია, რომელსაც საკუთრება ჩამოერთვა, გონივრულ კავშირშია საკუთრების „საბაზრო“ ღირებულებასთან, როგორც ეს დადგენილი იქნა ექსპროპრიაციის დროს.

54. წინამდებარე საქმეში მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მიწის შესახებ კანონი გონივრულად პროპორციულ ურთიერთობას ამყარებდა გამოყენებულ საშუალებებსა და იმ მიზანს შორის, რომელსაც შეზღუდვა ემსახურება, რადგან იგი მოითხოვდა, სახელმწიფოსათვის შესაბამისი ქონების უკანონოდ გადასვლის გარდა, გაუქმებულიყო კიდევ ერთი უკანონო ელემენტი – იმავე ქონების სახელმწიფოსგან ფიზიკური პირისთვის გადაცემა. ამავე დროს, კანონმა ფიზიკურ პირს მიანიჭა უფლება, ანაზღაურებოდა შესყიდვისას გადახდილი თანხა და ქონების დღევანდელ მდგომარეობაში შენარჩუნებისთვის გონივრულად გაღებული ხარჯები.

ამას გარდა, კანონით აიკრძალა უწინდელი მფლობელის გასახლება ამ დაბრუნებული საკუთრებიდან, სანამ არ მოხდებოდა მისი დაკმაყოფილება შესაფერისი ალტერნატიული საცხოვრებლით. მთავრობამ აღნიშნა, რომ თუმცა ახალი მესაკუთრისგან ალტერნატიული საცხოვრებლის შეთავაზება *a priori* არ ყოფილა გამორიცხული, მაგრამ ჩეხეთის კანონმდებლობით მას ამგვარი შეთავაზების გაკეთება არ ევალებოდა. შესაბამისად, გასახლებულ პირს ამასთან დაკავშირებით არ შეეძლო სასამართლოში რაიმე სარჩელი დაეყენებინა. გარდა ამისა, გათვალისწინებული იქნა სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, რომელთა თანახმად, პირებს, რომლებიც ვალდებული იყვნენ, ქონება დაებრუნებინათ (განმცხადებელთა მსგავსად), არ ევალებოდათ მისი გათავისუფლება, სანამ არ გამოეყოფოდათ ალტერნატიული საცხოვრებელი.

55. შესაბამისად, მთავრობა აცხადებს, რომ ფიზიკური პირებისათვის დაკისრებული ტვირთი, დაებრუნებინათ ქონება, არ იყო გადაჭარბებული და გამოყენებული საშუალება არ იყო არაპროპორციული დასაცავ ინტერესთან მიმართებაში.

56. განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ არასამართლიანი იყო ის ფაქტი, რომ კომპენსაცია, რომლითაც ისინი უზრუნველყოფილნი იქნებოდნენ, იყო ანაზღაურება 1960-იან წლებში შესყიდვისას გადახდილი ფასისა, რაც დაახლოებით ერთ ორმოცდამეათედს წარმოადგენდა დღევანდელი საბაზრო ფასისა და იმ ხარჯებისა, რაც მათ გონივრულად გაიღეს ქონების შესანარჩუნებლად. ეს უკანასკნელი თანხა განისაზღვრა 1981 წლის 24 ივნისს არსებული ტარიფის შესაბამისად. განმცხადებლები ასევე უსამართლოდ მიიჩნევდნენ იმას, რომ ისინი ვალდებული იყვნენ, დაეტოვებინათ სახლი და ალტერნატიული საცხოვრებელი

დაექირავებიან ან ქირა გადაეხადათ, რათა შეძლებოდათ დაეკავებიანთ ის შენობა, რომლის მოვლა-პატრონობასაც მთელი ცხოვრება შეაღიეს. ისინი ჩიოდნენ, რომ მათ არა მარტო ჩამოერთვათ უფლება სახლზე, რომელიც სავარაუდოდ იმ დროს მოქმედი წესების დარღვევით შეიძინეს, არამედ დაკარგეს უფლება მიწაზეც, რომელიც ამ წესების თანახმად იქნა შეძენილი.

57. შესაბამისად, განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ გამოყენებულ საშუალებებსა და შესაბამის მიზანს შორის პროპორციულობის მოთხოვნა მათ საქმეში დაცული არ იქნა. ისინი მიიჩნევდნენ, რომ მათ დაექისრათ ინდივიდუალური და გადამეტებული ტვირთი, რაც კიდევ უფრო მძიმდებოდა იმ მორალური ტანჯვით, რომელსაც განიცდიდნენ დაახლოებით 80 წლის პირველი განმცხადებელი და ავადმყოფი მეორე განმცხადებელი.

გარდა ამისა, განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ არც პირველმა განმცხადებელმა და არც მისმა მეუღლემ 1967 წელს სახლის შეძენისას არ იცოდნენ, რომ ადრე იგი არ ეკუთვნოდა სახელმწიფოს, რომელმაც სახლი კონფისკაციის გზით მოიპოვა. ამ კონტექსტში განმცხადებლებმა აღნიშნეს, რომ 1967 წელს მხოლოდ ის პირები დაიშვებოდნენ მიწის რეესტრში კონსულტაციის მისაღებად, რომლებიც დაამტკიცებდნენ, რომ კანონიერი ინტერესი ამოძრავებდათ. იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ისინი სატყეო მეურნეობაში მუშაობდნენ, არაგონივრული იქნებოდა მათი გაკრიტიკება იმისათვის, რომ არ შეეცადნენ გამოერკვიათ, იმ დროს, როცა თითქმის ყველაფერი სახელმწიფოს საკუთრებაში იყო, ეს სახლი ოდესმე ეკუთვნოდა თუ არა ვინმე სხვას.

58. სასამართლო აღიარებს, რომ რესტიტუციის შესახებ კანონის ზოგადი მიზანი, კერძოდ, კომუნისტური რეჟიმით გამოწვეული საკუთრების უფლების კონკრეტული დარღვევების შედეგების აღმოფხვრა, კანონიერი მიზანია და გულისხმობს სამართლებრივი გარიგებების კანონიერებისა და ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაცვას. თუმცა სასამართლო აუცილებლად მიიჩნევს იმის უზრუნველყოფას, რომ ძველი ზიანის აღმოფხვრამ არ გამოიწვიოს არაპროპორციული ახალი სამართალდარღვევები. ამ მიზნით კანონმდებლობით შესაძლებელი უნდა გახდეს თითოეული საქმის კონკრეტული გარემოებების იმგვარად გათვალისწინება, რომ პირებს, რომელთაც საკუთრება კეთილსინდისიერად შეიძინეს, არ დაექისროთ პასუხისმგებლობის ტვირთი, რომელიც სინამდვილეში იმ სახელმწიფოს ტვირთია, ვის მიერაც მოხდა ამ ქონების კონფისკაცია.

59. წინამდებარე საქმეში სასამართლო იღებს განმცხადებლების არგუმენტს იმის შესახებ, რომ მათ საკუთრება კეთილსინდისიერად შეიძინეს, რომ მათ არ იცოდნენ, რომ მანამდე ეს ქონება კონფისკაციას დაექვემდებარა და არ შეეძლოთ ზეგავლენა მოეხდინათ გარიგების პირობებსა და შესასყიდ ფასზე. უფრო მეტიც, როგორც ჩანს, ჩეხეთის სასამართლოების დადგენილება იმის შესახებ, რომ განმცხადებლებმა

ქონება იმაზე დაბალ ფასად შეიძინეს, ვიდრე ამას შესაბამისი წესები ითხოვდა, უპირველესად განპირობებული იქნა საბძლისა და თავლის – შენობის არასაცხოვრებელი ფართის – სხვაგვარი შეფასებით.

60. რაც შეეხება საქმეში განმცხადებლებისათვის დაკისრებულ ტვირთს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მას არ მოეთხოვება იმის დადგენა, თუ რა საფუძველზე უნდა განესაზღვრათ ეროვნულ სასამართლოებს გადასახდელი კომპენსაციის ოდენობა; იგი ვერ დაიკავებს ჩეხეთის სახელმწიფო ორგანოების ადგილს იმ წლის შერჩევისას, რომელიც უნდა მიღებულიყო მხედველობაში სახლის ღირებულების დადგენისას, და იმ ხარჯების შეფასებისას, რომლებიც გონივრულად იქნა გაღებული სახლის დღევანდელ მდგომარეობაში შენარჩუნების მიზნით (იხ., *mutatis mutandis*, *Malama*, მითითებულია ზემოთ, პუნქტი 51).

61. თუმცა სასამართლოს არ შეუძლია არ აღნიშნოს, რომ 1967 წელს გადახდილი შესასყიდი ფასი, რომელიც დაუბრუნდა განმცხადებლებს, შეუძლებელია გონივრულ კავშირში იყოს 30 წლის შემდგომ ღირებულებასთან.

ამას გარდა, განსახილველი სახლი განმცხადებელთათვის ხელმისაწვდომი ერთადერთი საცხოვრებელი იყო. 1995 წელს რესტიტუციის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების დროისათვის ისინი ამ სახლში ცხოვრობდნენ ორმოცდაორი წლის განმავლობაში, აქედან ოცდარვა წელი როგორც მესაკუთრები.

62. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ განმცხადებლები არამყარ და ნამდვილად რთულ სოციალურ მდგომარეობაში არიან. ანაზღაურებული ნასყიდობის ფასით შეუძლებელია საცხოვრებლის შეძენა. მართალია, დღეისათვის არ მომხდარა მათი სახლიდან იძულებით გაძევება და, სამოქალაქო კოდექსის 712-ე მუხლის თანახმად, მათ უნდა შესთავაზონ ალტერნატიული საცხოვრებელი. თუმცა მთავრობა თვითონვე აღიარებს, რომ შეუძლებელია ამ უფლების სასამართლოს ძალით მტკიცება. უფრო მეტიც, ქონების ახალი მესაკუთრე, როგორც ჩანს, იყენებს თავის უპირატესობას განმცხადებელთა მიმართ, რომელთაც მან თვითური ქირის გადახდა მოსთხოვა, იმის მიუხედავად, რომ მათ შორის ქირავნობის ხელშეკრულება არ დადებულა. ვინაიდან განმცხადებლებმა უარი განაცხადეს ამ გარემოებებში ქირის გადახდაზე, ახალმა მესაკუთრემ მათ წინააღმდეგ სასამართლოს მიმართა და მისი სარჩელი ისევ განხილვის პროცესშია.

63. შესაბამისად, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლებისთვის განსაზღვრული „კომპენსაცია“ არ ითვალისწინებდა მათ პირად და სოციალურ მდგომარეობას და მათ არ გამოეყოთ არანაირი თანხა არამატერიალური ზარალისათვის, რომელიც მიადგათ ამ ერთადერთი ქონების ჩამორთმევით. ამას გარდა, მათ ჯერ კიდევ არ ანაზღაურებიათ სახლის დღევანდელ მდგომარეობაში შესანარჩუნებლად გონივრულად გაღებული ხარჯები, მიუხედავად იმისა, რომ ამოიწურა შვიდი წლისა და

ექვსი თვის პერიოდი 1995 წლის 23 თებერვლიდან – დღიდან, როდესაც საბოლოო გახდა პრადის საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილება საკუთრებაზე უფლების ძველი მესაკუთრის შვილისთვის გადაცემის შესახებ.

64. ამგვარად, განმცხადებლებს დაეკისრათ ინდივიდუალური და გადაჭარბებული ტვირთი, რომელმაც დაარღვია ის სამართლიანი წონასწორობა, რაც უნდა დამყარებულიყო, ერთის მხრივ, ზოგადი ინტერესის მოთხოვნილებებსა და, მეორეს მხრივ, საკუთრებით დაუბრკოლებელი სარგებლობის უფლებას შორის. შესაბამისად, ადგილი ჰქონდა პირველი ოქმის პირველი მუხლის დარღვევას.

## II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

65. კონვენციის 41-ე მუხლში ნათქვამია:

*„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“*

### A. ზიანი

66. მატერიალური ზიანის სახით განმცხადებლები ითხოვდნენ 1 277 903 ჩეხურ კრონას, რა თანხაც, მათი მტკიცებით, წარმოადგენდა განსხვავებას (743 547 ჩეხური კრონა) მათთვის საკუთრების ჩამორთმევის დროისათვის სახლის ღირებულებას (760 280 ჩეხური კრონა) და შესყიდვის ფასს (16 733 ჩეხური კრონა) შორის, რომელიც მათ 1967 წელს გადაიხადეს სახლში და გარშემო მდებარე მიწის გამოყენებაზე პერსონალურ უფლებაში, ამას გამოკლებული თანხა 156 646 ჩეხური კრონის ოდენობით, რომელიც, როგორც სახელმწიფომ განაცხადა, მათ უნდა ანაზღაურებოდათ სახლის დღევანდელ მდგომარეობაში შესანარჩუნებლად გონივრულად გაღებული ხარჯებისათვის, პლუს საჯარიმო პროცენტი 2000 წლის 1-ლი აპრილიდან (631 549 ჩეხური კრონა) და 60 000 ჩეხური კრონა განმცხადებელთა მიერ მიწაზე ჩატარებული სამუშაოებისათვის.

განმცხადებლები დამატებით ითხოვდნენ 2 500 000 ჩეხურ კრონას მორალური ზიანისათვის, რომელიც მათ მიადგათ დიდი დროის განმავლობაში განცდილი მორალური ტანჯვის შედეგად.

67. მთავრობა აცხადებდა, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის დარღვევას და არ იქნა დაკმაყოფილებული პირობები განმცხადებელთა სამართლიანი დაკმაყოფილებისთვის. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ

შესყიდვის ფასი – 16 733 ჩეხური კრონა – განმცხადებლებისთვის კეთილი ნებით იქნა ანაზღაურებული. სახლის დღევანდელ მდგომარეობაში შესანარჩუნებლად გონივრულად გაღებული ხარჯების საკითხთან დაკავშირებით მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ვერ მოხერხდა შეთანხმება, რადგან განმცხადებლები ითხოვდნენ, რომ თანხა მოცემული მომენტისთვის არსებული კურსის მიხედვით გამოთვლილიყო, რასაც მიწის შესახებ კანონი კრძალავდა. თუმცა მთავრობა ამ მოთხოვნის პრინციპს არ ეწინააღმდეგებოდა და მზად იყო მის დასაკმაყოფილებლად, როგორც კი რაიონული სასამართლო თანხის ოდენობას განსაზღვრავდა. რაც შეეხება 60 000 ჩეხური კრონის ოდენობის თანხას, რომელსაც განმცხადებლები სახლზე ჩატარებული სამუშაოებისთვის ითხოვდნენ, მთავრობამ განაცხადა, რომ ეს თანხა შედიოდა სახლის დღევანდელ მდგომარეობაში შესანარჩუნებლად გონივრულად გაღებულ ხარჯებში.

მთავრობა არ უარყოფდა, რომ სასამართლო პროცესები შესაძლოა მორალურად ძნელი გადასატანი ყოფილიყო, მაგრამ ამტკიცებდა, რომ ამაზე სახელმწიფო არ იყო პასუხისმგებელი.

68. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლების მოთხოვნები მიზნად ისახავს როგორც მატერიალური, ასევე არამატერიალური ზარალის რეპარაციის უზრუნველყოფას. სასამართლო ადგენს, რომ, მატერიალური ზარალის საკითხთან დაკავშირებით, განმცხადებლებს არ წარმოუდგენიათ სახლის ამჟამინდელი ღირებულების დამადასტურებელი რაიმე სახის დოკუმენტი. თუმცა მთავრობას, როგორც ჩანს, არ სურს განმცხადებელთა მიერ დასახელებული თანხის, 760 280 ჩეხური კრონის, გაპროტესტება. შესაბამისად, სასამართლო ამ თანხას დასაშვებად მიიჩნევს.

სამართლიანობის პრინციპზე დაყრდნობით და ამ საკითხზე საკუთარი პრეცედენტული სამართლის გათვალისწინებით სასამართლო იღებს გადაწყვეტილებას, მიანიჭოს განმცხადებლებს 35 000 ევრო მატერიალური და არამატერიალური ზარალისათვის. ეს თანხა უნდა გადაიცვალოს ჩეხურ კრონებზე გადახდის დროს არსებული კურსით.

## **B. ხარჯები**

69. განმცხადებლები ითხოვდნენ 302 793 ჩეხურ კრონას ჩეხეთის სასამართლოებსა და კონვენციის ორგანოებში დახარჯული თანხის ასანაზღაურებლად. მათი იურიდიული წარმომადგენლობის ხარჯები ეფუძნებოდა ადვოკატთა ანაზღაურების შესახებ № 270/1990 კანონს (ძალაში იყო 1996 წლის 1 ივლისამდე) და № 177/1996 კანონს, რომელიც ადგენდა ადვოკატთა ანაზღაურების ფარგლებს. მათი ადვოკატი აცხადებდა, რომ მისი ჩვეულებრივი საკონტრაქტო ანაზღაურება საათში 1 500 ჩეხურ კრონას შეადგენდა. განმცხადებელთა ფინანსური მდგომარეობის გათვალისწინებით მან არ აიღო თანხა, იმ პირობით, რომ საქმის გადაწყვეტის შემდეგ განმცხადებლები აუნაზღაურებდნენ სამუშაოს.

70. მთავრობა აცხადებდა, რომ მხედველობაში უნდა ყოფილიყო მიღებული მხოლოდ საოლქო და საკონსტიტუციო სასამართლოების წინაშე გაწეული ხარჯები, ასევე სამართალწარმოების განახლების მოთხოვნით წარდგენილ სარჩელზე დახარჯული თანხა, რადგან დანარჩენი ხარჯების გაწევა კონვენციის დარღვევის გასაჩივრების მიზნით არ მომხდარა. ამას გარდა, მთავრობამ ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ თუმცა განმცხადებელთა ადვოკატმა ეროვნული სამართალწარმოებისთვის ადვოკატთა ზღვრული განაკვეთი მოითხოვა, სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისთვის იგი საკონტრაქტო ანაზღაურებას ითხოვდა, რაც, მთავრობის მტკიცებით, გაცილებით გადამეტებული იყო, ისევე, როგორც იმ საათების რაოდენობა (150), რომლებიც, ადვოკატის თქმით, მას დასჭირდა განაცხადზე მუშაობისათვის.

71. სასამართლო აცხადებს, რომ კონვენციის დარღვევის დადგენის შემთხვევაში მან განმცხადებლებს შეიძლება მიანიჭოს ის თანხები და დანახარჯები, რაც მათ გაიღეს ეროვნული სასამართლოების წინაშე დარღვევის თავიდან ასაცილებლად ან უფლების აღსადგენად (იხ., სხვა წყაროებთან ერთად, *Zimmermann and Steiner v. Switzerland*, 1983 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება, სერია A № 66, გვ. 14, პუნქტი 36, და *Hertel v. Switzerland*, 1998 წლის 25 აგვისტოს გადაწყვეტილება, *Reports* 1998-VI, გვ. 2334, პუნქტი 63). წინამდებარე საქმეში ეროვნული სასამართლოების განხილვის საგანი იყო განმცხადებელთა უფლება საკუთრებით დაუბრკოლებლად სარგებლობისა, უფლება, რომლის დარღვევაც დადგენილი იქნა სასამართლოს მიერ. შესაბამისად, სასამართლო ასკენის, რომ განმცხადებლები უფლებამოსილნი არიან, მოითხოვონ იმ თანხებისა და დანახარჯების ანაზღაურება, რაც მათ ეროვნულ სასამართლოებში დაეხარჯათ.

72. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლებს არ წარმოუდგენიათ არანაირი საგარანტიო საბუთი მათი მოთხოვნის მხარდასაჭერად. თუმცა აშკარაა, რომ ზემოხსენებული მიზნისათვის მათ თანხა დახარჯეს და მათმა ადვოკატმა ეს თანხა მოქმედი ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად გამოითვალა. სამართლიანობის საფუძველზე სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებლებს აუნაზღაურდეთ თანხა 10 000 ევროს ოდენობით, 772,72 ევროს გამოკლებით, რა თანხაც მათ უკვე მიიღეს სამართლებრივი დახმარების სახით.

### C. საურავი

73. სასამართლოს მიაჩნია, რომ საურავი უნდა ემყარებოდეს ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრულ სასესხო განაკვეთს, რომელსაც დაემატება სამი პროცენტი.

**ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად**

1. ადგენს, რომ მეორე განმცხადებლის შვილს უფლება აქვს, მის ნაცვლად გააგრძელოს წინამდებარე სამართალწარმოება;
2. ადგენს, რომ დაირღვა №1 ოქმის პირველი მუხლი;
3. ადგენს, რომ
  - (a) მოპასუხე სახელმწიფო ვალდებულია, სამი თვის ვადაში თარიღიდან, როცა ეს გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, გადაუხადოს განმცხადებლებს ქვემოთ მითითებული თანხები, გადაცვლილი მოპასუხე სახელმწიფოს ეროვნულ ვალუტაზე ანგარიშსწორების დღეს არსებული კურსით:
    - (i) 35 000 ევრო (ოცდათხუთმეტი ათასი ევრო) მატერიალური და არამატერიალური ზარალისათვის;
    - (ii) 9 227,28 ევრო (ცხრა ათას ორას ოცდაშვიდი ევრო და ოცდარვა ცენტი) დანახარჯებისათვის;
  - (b) ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის ამოწურვიდან გადახდამდე უნდა დაწესდეს გადასახდელი თანხა საურავის სახით ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის ოდენობით, რასაც დაემატება სამი პროცენტი.
4. არ აკმაყოფილებს სამართლიანი დაკმაყოფილების მოთხოვნის დარჩენილ ნაწილს.

შესრულებულია ფრანგულ ენაზე, წერილობითი სახით არის გამოქვეყნებული 2002 წლის 5 ნოემბერს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე წესის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

ს. დოლე  
რეგისტრატორი

ჟ.-პ. კოსტა  
პრეზიდენტი